

یادداشت عضو انجمن متخصصان گردشگری ایران؛

حق حیات را از سینما نور نگیریم!

* دکتر محمد جهانشاهی*

در حالی شاهد ذبح سینما نور کرمان هستیم که در دنیای امروز جریان‌های فکری و اجرایی‌ای شکل گرفته که از موجودیت فضاهای تاریخی در بافت‌های شهری، خروجی‌های خاص و منحصر به فردی می‌گیرد؛ به‌ویژه با هدف تقویت رفتارهای با اصالت فرهنگی و هنری.

پس از شنیدن خبر تخریب بخشی از سینما نور که خوشبختانه با ورود گروه‌های مردمی، میراث‌فرهنگی، شهرداری و دستگاه قضایی فعلا متوقف شده است، دیدگاهم درباره کرمان که برآمده از تجربه زیسته و مدیریت‌ام است را در این مورد، به اشتراک می‌گذارم.

یک سینما نور یا همان سینما شهپاد در ۷۰ سالگی و در حالی تا مرز نابودی رفته که نزدیک به دو دهه از اکران آخرین فیلم در آن می‌گذرد و دیگر نه خبری از تعویض پرده و پوستر فیلم‌های جدیدش است و نه نشستن در آن محیط تاریک و تجربه نفس‌های حبس‌شده و خنده‌های بدون ترس و خجالت و بسیاری از رفتارهای جمعی دیگر. از کنارش گذشتیم و گذشتیم و گذشتیم تا وقت رفتن رسید و مجبورمان کرد ببینیمش و آخرین نفس‌هایش را به سختی بشنویم؛ این غم‌انگیز است.

از سال ۱۳۱۰ که برای اولین بار تصویر متحرک با صدای چرخش آپارات، تجربه جدیدی برای کرمانی‌ها در محل پرورشگاه صنعتی رقم زد، تا به امروز و تا این نزدیک به یک قرن، سینما و فیلم در کرمان همراه با تحولات این صنعت مدرن پیش آمده و خوشبختانه شهر تاریخی کرمان، خط سیر تاریخی خویش را با بهره‌گیری از تحولات نوین ادامه داده است. مکان‌هایی مثل سینما نور یک برگ از دفتر تاریخ این تحولات هستند و نباید از دست بروند. امروز در کرمان با این تعداد از دانش‌آموختگان و این حجم از اطلاعات و تجربیات جهانی و داخلی که به‌راحتی در دسترس همگان است، حذف یک وجود واجد ارزش‌های فرهنگی و تاریخی که سازند هویتی شهر کرمان را تقویت می‌کند، قابل دفاع نیست.

دو) در کرمان، مشارکت مردم در تصمیم‌های مهم جدی گرفته نمی‌شود و بدتر از آن، به مطالبه‌گری صحیح هم عادت نداریم. سینما نور حقیق، ادامه حیات است. حقی که در بخش‌بکشی‌های اداری و عدم موفقیت‌های نهادی در کرمان، پایمال شد و از روز دوشنبه ۲۶ آذرماه که خبرهای مبنی بر تخریب بخشی از ساختمان سینما منتشر شده، شاهد اتفاقی هستیم که به نظر بنده، کاملا طبیعی است و شدنش جای تعجب ندارد!

گلابه من اما به‌عنوان یک کرمانی، گلایه‌ای جمعی است. چرا نباید در رابطه با موضوعاتی که به نفع شهر و شهروندان است هم‌نظر باشیم؟ متأسفانه در کرمان، روندهای پایدار خطی پیش پای توسعه شهر وجود ندارد. هر برنامه‌ای که شروع می‌شود توسط افراد و گروه‌های جدید، متوقف می‌شود و یا مورد بی‌توجهی قرار می‌گیرد و در آخر بعد از گذشت مدت زمانی کلا به فراموشی سپرده می‌شود و سرنوشتی بهتر از سینما نور و خاموشی و فراموشی نصیبش نمی‌شود.

سرنوشت خانه شهر و بسیاری دیگر هم بهتر از سینما نور نیست. هیچکدام جایگاهی در مسیر ایجاد ارزش افزوده فرهنگی و تخریب برای شهر ندارند.

مسیر مشارکت مردم در تمامی این محیط‌ها بسته است و این بزرگ‌ترین ضربه‌ای است که تاریخ شهر کرمان خورده و می‌خورد (سه) شهر کرمان یک هسته حداقل ۲۵۰۰ ساله دارد و در طول قرن‌ها، موفق به عبور از ترازیک‌ترین اتفاقات طبیعی و تاریخی سرنوشت خود شده تا امروز ما به‌عنوان ساکنان و شهروندان، بخشی از تاریخ آن

دهه‌های گذشته تخریب و رهاشدگی است و اتفاقاتی چون نابودی بناهای تاریخی و میراثی بیش از این رخ خواهد داد. این روزها موضوع سینما نور مطرح است، اما بناهای دیگری هم داریم که دارای ارزش‌هایی است اما در حال حاضر، یا رها هستند و یا در معرض تهاجم و تخریب قرار گرفته‌اند چرا که هیچ نقشی در ایجاد ارزش افزوده در شهر ندارند. برای اینکه چنین نقشی پیدا کنند نیاز به منابع مالی و برنامه‌ریزی است. سرمایه‌گذاری در بسیاری از این فضاها توجیه اقتصادی ندارد. چه زمانی این اتفاق می‌افتد؟ آن هنگام که شهر کرمان محل رفت‌وآمد گردشگران شود. با شکل‌گیری چرخه اقتصادی حول گردشگری، گرایش به حفظ این ارزش‌ها و نقش‌آفرینی آن در بهبود فضای شهری افزایش می‌یابد. ضمن اینکه با رونق گردشگری در شهر کرمان زمینه مشارکت مردم نیز در توسعه فراهم می‌شود. نمونه نزدیک آن شهر یزد در همسایگی کرمان است.

هفت) هریک از ما اگر خودمان را در نقش‌های تاریخی قبول کنیم و به این باور برسیم که جزئی از تاریخ و مظاهر تاریخی هستیم و خواهیم بود، آن وقت تصمیمات بهتری می‌گیریم. سازه تجمعی و سنگین گود خشت‌مال‌ها (ساروج‌پارس) که قرار است بر چهره و سرنوشت شهر کرمان تأثیرگذاری جدی داشته باشد، نیازمند وجود سینما نور و سینما نورهاست. امروز حذف آن هیچ دردی را دوا نمی‌کند اما وجودش در آینده این شهر، دوا می‌دهد.

روزگاری به واسطه رویدادهای پی در پی، شهر کرمان شاهد پویایی و تحرکات جمعی قابل‌توجهی بود. رویدادها زمینه‌ساز مشارکت گروه‌های مختلف جامعه هستند و به واسطه آن، مفاخر و سرمایه‌های یک شهر در کنار گروه‌های مختلف جامعه قرار می‌گیرند و یک هژمونی جمعی رو به ارزش‌آفرینی را شکل می‌دهند. در این وضعیت، شانس حفظ و بقای ارزش‌های مادی و معنوی یک شهر افزایش پیدا می‌کند.

روزگار کرمان اما آرزوهای اجتماعی بزرگی را برای این شهر و شهروندان در نطفه خفه کرده و آن بخش از آرزوها که شانس آورده‌اند، امروز هرکدام در بناها و مجموعه‌های تاریخی و در آثار خلق شده توسط هنرمندان و مردان و زنان این شهر، همچنان ادامه حیات می‌دهند و هویت شهر کرمان و کرمانی‌ها هستند.

گاهی احساس می‌کنیم کرمان شهری بی‌دفاع است اما یادآوری اینکه چه مصیبت‌ها و صحنه‌های تراژیک را در تاریخ بلندش از سر گذرانده و همچنان دختران و پسران این شهر نسل در نسل ادامه داده‌اند و امروز حساسیت‌های رو به افزونی را نسبت به ارزش‌های هویتی، تاریخی و فرهنگی‌شان را بروز می‌دهند، دلگرم می‌شویم. وظیفه همه ما به ویژه آنان که قدرت تصمیم‌گیری و اجرا دارند، افزایش نور و روشنایی سینما نور است. آزمونی داریم که برنده اصلی آن شهر کرمان و شهروندانش و میهمانان و گردشگران امروز و فردایش خواهند بود.

* عضو انجمن متخصصان گردشگری ایران / معاون اسبق فرهنگی، اجتماعی شهرداری کرمان

چیدمان (اینستالیشن) را برای سینما نور داشتیم. طرحی که با همکاری هنرمندان دانشکده هنر و با پیگیری خانم شبنم صالحی دنبال می‌شد. با هماهنگی حوزه هنری به محیط متروکه سینما وارد شدیم. قرار بود در این رویداد ارتباط مردم با سینما نور در فرمی تازه برقرار شود.

ابتدا به صورت هفتگی و هفت شب رویداد هنری با حضور هنرمندان شهر از جمله شهریار رضایی، فوزیه فرودنی، سورج یاسایی، الهه آذرنوش و دیگر هنرمندانی که الان در خاطر من نیست و در برنامه گروه مجری طرح دیده شده بودند.

برداشت‌هایی از فضای بیرونی سینما، سالن رو باز و دیواره گچی اکران فیلم و دیگر محیط‌ها انجام شد. بازدیدهای اولیه توسط همکاران شهرداری برای بهسازی و ایمن‌سازی مسیرها، دسترسی به برق و تامین نیازها انجام شد.

واقعا یک تجربه عالی می‌شد. حضور مردم در محیطی که بخشی از خاطرات جمعی و بخشی از هویت شهر کرمان بود. آن زمان، گفت‌وگوهایی با همکاران میراث‌فرهنگی داشتیم. حوزه هنری هم بر حفظ سینما تأکید داشت. متأسفانه به دلیل کرونا و چالش‌های عجیب و غریبش، ما و سینما نور این شانس را پیدا نکردیم که این مدل را در پیوند با مردم به انجام برسانیم. شاید اگر این رویداد به انجام می‌رسید امروز شاهد بی‌دفاعی سینما نور نبودیم و در شرایط شایسته‌ای قرار داشت. اگرچه بعدها طرح احیا و بازسازی این مجموعه ارزشمند مطرح شد اما طبق روال، در گیر و دار فرآیندهای اداری و بکشی‌های خلاف جهت و عدم حمایت‌ها و توجه لازم به این موضوع، طرح مرمت و بازسازی متوقف و بر همان روال همیشه‌گی، رها و فراموش شد و نتیجه‌اش اتفاقی است که طبیعی است در چنین شرایطی رخ دهد.

شش) به شدت معتقدم کرمان این ظرفیت را دارد که یکی از مقاصد مهم مهم گردشگری باشد و گردشگری یکی از راه‌های حفظ کرمان قدیم ما و یکی از مهم‌ترین ابزارهایی است که موجب می‌شود یک شهر رونق بگیرد و کسب‌وکارهای جدید و محیط‌های تازه در آن متولد شود. اگر گردشگری در کرمان رونق نگیرد، سرنوشت بافت تاریخی همچون

اجتماعی شهرداری در شهر کرمان مسئولیت اجرایی پیدا کرد اما از آن زیبایی و شکوه خبری نبود. تمام تاسیسات برق و تابلوها به سرقت رفته بود. تقریبا تمام مغازه‌ها متروکه و بسته، دیوارها دود زده و بوی تعفن و تاریکی همراه با تصاویر مشخصی از تجمعات کارتن خواب‌ها و معتادین متجاهر؛ نمایشی از انواع تعارضات و معضلات بود که نتیجه رها کردن یک روند بود. عدم همکاری نهادهای متولی از جمله اوقاف، شهرداری، میراث‌فرهنگی، فرمانداری که عملا زمینه مشارکت شهروندان هم از بین رفته بود.

سال ۹۸ و در حالی که یک دفتر تسهیلگری اجتماعی در این شریان تاریخی خاموش و رها شده مشغول کار بود، تصمیم گرفتیم پای مردم را به این محیط باز کنیم. ایده «پنجشنبه‌های قلعه محمود» را طرح کردیم و با کمک همکاران معاونت فرهنگی و اجتماعی در روزهای سرد زمستان انجام این برنامه را برای چند ساعت در روزهای پنجشنبه ادامه دادیم. شکل ابتدایی کار بسیار ساده بود، میزهایی در راسته بازار جانمایی شد که محل چیدمان برخی تولیدات خانگی و عمدتا توسط خانم‌ها بود که با حمایت معاونت اجتماعی سازمان فرهنگی شهرداری فعالیت می‌کردند. از ساکنان محله هم دعوت کردیم که هم بازدید کنند و هم حضور داشته باشند. دفتر تسهیلگری هم کمک زیادی کرد.

به همین بهانه هر هفته از چهره‌های موثر شهر دعوت می‌کردیم. اعضای شورای شهر، شهردار و مدیران شهرداری، نیروی انتظامی، معاونت‌های استانداری، میراث‌فرهنگی، اوقاف، دادگستری و رسانه‌ها. از چهره‌های فرهنگی و مفاخر شهر هم دعوت می‌کردیم. رفته رفته یک جریان شکل گرفت. توجه‌ها بیشتر شد، روند بازگشت مالکان و علاقمندان ایجاد کسب و کار شکل گرفت. محیط به سمت حذف تجمعات و تعارضات رفت. مرمت مغازه‌ها سرعت گرفت، وضعیت روشنایی، امنیت، نگهداری و نظافت بهتر شد. کرونا آمد و کار متوقف شد. اما جریان و روند مشارکت مردم متوقف نشد. رمز موفقیت آنچه در این مورد صورت گرفت مشارکت بود. با کاری ساده و نه چندان پیچیده، الان قلعه محمود وضعیت بهتری دارد و در حقیقت از فنا، نجات پیدا کرد و جسته گریخته خبرهای خوبی از آن محیط می‌شنوم و هر بار کرمان بیایم سعی می‌کنم قدمی در این بازار تاریخی بزنم و یاد زحمات همکاران و همه دست‌اندرکاران پنجشنبه‌های قلعه محمود را در آن روزهای سرد و بدون کمترین امکانات، زنده نگه دارم و فراموش نکنم که بدون تدوین مشارکت که شکل عالی آن، مشارکت شهروندان و جامعه محلی است، موفقیت حاصل نمی‌شود.

پنج) احیای سینما نور هم برنامه جدی دیگری بود با همین مدل که متأسفانه به انجام نرسید. در آن سال‌ها بحث اجرای یک رویداد هنری با بهره‌گیری از تکنیک‌های هنر

باشیم. به نظر می‌رسد اهمیت این موضوع همچنان در مدیریت شهری و در بین شهروندان و تصمیم‌گیرندگان به نقطه باور و درک صحیح نرسیده است و نتیجه این شده که امروز شاهد اقداماتی هستیم که در دهه‌های گذشته بخش‌های زیادی از ارزش‌های تاریخی و هویتی این شهر برای همیشه از صحنه تاریخ محو کرد! اما شرایط کنونی با گذشته متفاوت شده است؛ شاید در دهه‌های گذشته، آن رفتارها به واسطه سطح پایین دانش و آگاهی و قرار گرفتن در فضای رفتارها و الگوهای ناقص مدرنیسم، قابل بخشش باشد اما امروز در حالی که ارزش‌های یک شهر از جنبه‌های گوناگون شناخته شده، مورد بررسی قرار گرفته و تبدیل به الگوهای مدیریتی و برنامه‌ریزی شده، این رفتارها قابل بخشش نیست و جای تامل دارد.

میراث تاریخی و فرهنگی یک شهر، رکن هویتی یک شهر و شهروندان است. امروز شهرهای خوشبخت شهرهایی هستند که در کنار توجه و تامین نیازهای شهروندان از جنبه‌های مختلف، کارکردهای هویتی قدرتمندی دارند. شهر فقط محل گذران زندگی جمعی نیست. شهرهای مدرن جهان امروز چه در کشورهای پیشرفته و چه در حال توسعه، در کنار بهره‌گیری از دانش نوین و بهبود زیرساخت‌ها، توجه جدی به عناصر هویتی خویش دارند. نمونه‌های بسیاری در دنیا وجود دارد که به شدت بر حفاظت و هم‌پیوندی فضاهای تاریخی و هویتی با زیست اجتماعی و فرهنگی شهر تأکید دارند. تقویت این ارزش‌ها در نظام‌های برنامه‌ریزی شهری، امری معمول شده که متأسفانه باید اعتراف کنیم شهر تاریخی ما و تاریخ شهر ما، هنوز با این نگاه غریبه است.

علاوه بر این، امروز ما در موقعیتی قرار داریم که دانش گسترده‌ای نسبت به مدیریت شهری وجود دارد، در رشته‌های معماری و شهرسازی دانشجویان زیادی پرورش یافته‌اند، بسیاری از کرمانی‌ها در دیگر دانشگاه‌های داخلی و خارجی، با نظام‌های برنامه‌ریزی شهری و دانش معماری و شهرسازی به کرمان بر می‌گردند. حالا پرسش این است: نشان این تحولات کجاست؟ تفاوت رفتار و نگاه‌ها با گذشته کجا خود را نشان می‌دهد؟

چهار) بگذارید اشاره‌ای داشته باشم به تجربیاتی دیگر؛ بازار تاریخی قلعه محمود در اوایل دهه ۸۰ و در زمانی که مهندس سام مهرپرک میراث فرهنگی و گردشگری استان بود با اعتبار مناسبی مرمت شد. اتفاقی که در زمان خودش قابل تامل بود. بدنه‌سازی، کفسازی، مرمت پشت بام‌ها و ... کار با شکوهی بود. اما به دلایل مختلف این اتفاق خوب، ادامه پیدا نکرد. پویایی و نشاط این فضا مورد غفلت قرار گرفت. رفت و آمدها کم شد و زمانی که حدود ۱۸ سال از آن اقدامات گذشته بود من به‌عنوان معاون فرهنگی و

تلاش برای حفظ یک اثر میراثی در کرمان؛

راهاندازی کارزار برای نجات سینما نور

این متن می‌افزاید: «سینما نور، به عنوان اولین سینمای کرمان، با هفتاد سال قدمت، هنوز در فهرست آثار ملی ثبت نشده و در معرض نابودی قرار دارد. بارها به بهانه توسعه، به میراث فرهنگی این شهر آسیب وارد شده و پروژه‌های شهری ناپایدار بر پیکره تاریخ و فرهنگ این شهر زخم‌های عمیقی وارد کرده‌اند. جلوگیری از تخریب این اثر دارای شان ملی و ثبت آن در فهرست آثار ملی ضروری است و لازم است قوانین حمایتی برای حفاظت از آن اجرایی گردد.»

در پایان متن این کارزار آمده است: «از این رو، خواهشمند است تدبیری اندیشیده شود تا نهادهای ذی‌نفع با همکاری و هم‌فکری، تصمیمی عقلانی در راستای حفاظت از میراث، مرمت و انتقال آن به نسل‌های آتی اتخاذ نمایند و سایه ویرانی را از میراث تاریخی- فرهنگی شهر کرمان دور نمایند.»

گروه جامعه: در پی تخریب بخشی از سردر سینما نور کرمان کارزاری با عنوان «درخواست حفظ سینما نور کرمان؛ میراث معماری معاصر» از ۳۰ آذرماه در فضای مجازی منتشر شده است که تا یک ماه ادامه خواهد داشت.

تاکنون ۳۰۸ نفر این کارزار را امضا کرده‌اند. به گزارش استقامت، در متن این کارزار خطاب به رئیس‌جمهور، رئیس قوه قضائیه، وزیر میراث‌فرهنگی، استاندار کرمان و شهردار کرمان آمده است: «باخبر شده‌ایم که تصمیم به تخریب سینما نور کرمان گرفته شده است. این سینما به‌عنوان یک اثر میراث معاصر، بخش مهمی از تاریخ، فرهنگ و هویت شهر کرمان را تشکیل می‌دهد. معماری معاصر ایران به‌عنوان یک سبک و دوره معماری مهم و واجد ارزش نیاز به توجه ویژه دارد و حفظ آثار این دوره از اهمیت بالایی برخوردار است.»